

УДК 35.083.1-057.36

В.К. КОЛПАКОВ, докт. юрид. наук,
проф., Київський національний університет вну-
трішніх справ

ЗАКОННІСТЬ ТА ДИСЦИПЛІНА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Ключові слова: законність, дисципліна, рефор-
мування, органи внутрішніх справ

Законність та дисципліна як дві взаємопов'язані системні категорії займають важливе місце в діяльності органів внутрішніх справ, що обумовлено конституційною вимогою визначати пріоритети функціонування державних інституцій відповідно до утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Їх особливості витікають з соціальною сутністю функціонування ОВС не тільки як найбільш важливої складової національної правоохоронної системи, але і невід'ємного структурного елемента механізму державного апарату.

Специфіка функціонування підрозділів внутрішніх справ і правового статусу осіб рядового і начальницького складу в контексті службової дисципліни і законності також полягає в тому, що як функціонування системи органів, так і правовий статус працівників визначаються і регулюються не тільки загальними нормами адміністративного чи трудового права, але і спеціальними нормативно-правовими актами в сфері державної служби і внутрішніх справ.

Таким чином, особливості законності і дисципліни у діяльності органів системи МВС обумовлені їх соціальним призначенням, а також задачами і функціями, покладеними на них законодавством.

Категорія “законність” дає уявлення про правове буття, як результат здійснення права, сутність зв'язків держави з громадянином, інститутами громадянського суспільства і суспільством взагалі. Вона є гарантією

наявності реальних умов щодо реалізації суб'єктами суспільних відносин своїх прав, свобод і обов'язків. Законність характеризується наявністю зовнішніх і внутрішніх ознак. Зовнішні відбивають її зміст, як обов'язку юридичних і фізичних осіб виконувати нормативні установлення державного характеру. Внутрішні – сутність зв'язків між правом і законом.

Таким чином, додержання законності працівниками органів внутрішніх справ обумовлено наявністю нормативних установлень щодо їх діяльності, які відповідають праву. На жаль, життєві реалії свідчать про наявність законодавчих установлень, що суперечать принципам і поняттю права [1, с.12-17], а звідси випливає, що їх виконання не можна визнати коректним втіленням режиму законності.

Законність в діяльності органів внутрішніх справ знаходить своє виявлення в таких основних вимогах: а) в підзаконному характері всіх актів управління, які видаються органами внутрішніх справ, незалежно від того, нормативні вони чи індивідуальні; б) у відповідності всіх дій органів внутрішніх справ та їх представників вимогам законів та інших нормативних актів, які на них ґрунтуються, а також актам правозастосування; в) у невідворотності юридичної відповідальності за невиконанням вимог закону кожним працівником органів внутрішніх справ; г) в підтриманні суворої дисципліни усередині органів внутрішніх справ, тобто у їх внутрішньо організаційній діяльності.

Виконання зазначених вимог, які у своїй сукупності становлять зміст законності, забезпечує встановлення режиму законності в органах внутрішніх справ. З поняттям законності тісно пов'язане поняття дисципліни, причому настільки тісно, що в багатьох публікаціях встановлення і забезпечення правопорядку досліджується не через призму законності, а з погляду на забезпечення державної дисципліни.

Критерієм розмежування законності і дисципліни є сфера їх застосування. Законність характеризує зовнішню, позасистемну діяль-

ність державних органів та їх представників, а дисципліна - їх внутрішньосистемну діяльність. Нікому, наприклад, не спаде на думку назвати порушення порядку застосування зброї порушенням дисципліни і, навпаки, скажімо, запізнення або неявку на службову нараду - порушенням законності.

Тому поняття законності, особливо в наш час, слід визнати пріоритетним, оскільки вона характеризує зміст та стан зв'язків державних органів з громадянам, їх об'єднаннями та іншими суб'єктами. Дисципліна ж відіграє важливу роль в досягненні високої ефективності в їх діяльності. У зв'язку з цим варто погодитись з думкою вчених-адміністративістів про функціональне призначення дисципліни, тобто її спрямованість на забезпечення законності в управлінській, службовій, фінансовій діяльності [2, с.146].

У контексті реформування органів внутрішніх справ особливу актуальність набирає проблематика щодо службової дисципліни у діяльності їх працівників. Відносно правової природи службової дисципліни існують різні погляди. У одному випадку її не розмежовують з державною дисципліною [3, с.16-18], у іншому – розглядають як самостійний вид державної дисципліни [4, с.67].

На наш погляд, вирішення цього питання значною мірою залежить від правової природи установи, у межах якої здійснюється службова дисципліна. Не відкидаючи певного впливу державних чинників на будь-який легальний дисциплінарний режим, є підстави вважати, що службова дисципліна стає самостійною часткою державної при наявності державно-службових відносин. У разі її розгляду у сфері органів внутрішніх справ – вона безумовно має державну правову природу.

Сутність службової дисципліни у сфері ОВС може бути з'ясована лише на основі визнання її комплексного характеру: а) як сукупності правових розпоряджень, що встановлюють службові права й обов'язки працівників ОВС; б) як фактичне поводження працівників ОВС при виконанні ними службових повноважень.

Таким чином, службову дисципліну в діяльності ОВС необхідно розглядати в об'єктивному і суб'єктивному аспектах. Перший полягає в розумінні службової дисципліни як встановленого правовими нормами порядку здійснення працівниками функціональних обов'язків і прав, а також застосування до них заходів заохочення за зразкове виконання, притягнення до відповідальності за винне невиконання обов'язків. У суб'єктивному розумінні службова дисципліна виражається у фактичній поведінці працівників при виконанні ними службових функцій і полягає в оцінці рівня дотримання приписів, встановлених у нормах права при їхньому здійсненні. Іншими словами, службова дисципліна працівників органів внутрішніх справ у суб'єктивному розумінні виражається у відповідності чи невідповідності їхньої поведінки встановленим вимогам.

Дослідження службової дисципліни у сфері ОВС відповідно до зазначеного, дозволяє констатувати наступне: а) службова дисципліна в ОВС введена з метою підвищення відповідальності осіб рядового і начальницького складу; б) особливістю службової дисципліни в ОВС є її поширення на поведінку осіб рядового і начальницького складу поза службою; в) зміст службової дисципліни в органах системи Міністерства внутрішніх справ безпосередньо і тісно пов'язаний з поняттям державної служби, оскільки виконання службових (посадових) обов'язків власне і визначає її сутність; в) службова дисципліна в органах внутрішніх справ України ґрунтується на принципі єдиноначальності; г) специфічною властивістю службової дисципліни в органах системи МВС є вимога неухильного дотримання правил військової ввічливості.

З аналізу вимог дисципліни в органах внутрішніх справ можна зробити висновок, що вони, з одного боку, відзначаються певною невизначеністю (наприклад, кожен зобов'язаний підвищувати професійний рівень, але його межа практично не піддається оцінці), а з іншого - зверхнорегулятивністю. Останнє підтверджується тим, що від працівника

органів внутрішніх справ вимагається не тільки належним чином виконувати свої функціональні обов'язки, а й бути бездоганно чистим в моральному, етичному плані, що доходить навіть до особистого життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колпаков В. Адміністративна відповідальність іноземців: проблеми законодавчо-

го регулювання // Юридична Україна. –2003. –№ 12. –С.10-18.

2. Коваль Л. Адміністративне право України: Курс лекцій. –К.: Основи, 1994. –154 с.

3. Васьков П.Т. Государственная дисциплина в СССР. –М.: Госюриздат, 1960. –146 с.

4. Ямпольская Ц.А., Шорина Е. В. Административно-правовые вопросы укрепления государственной дисциплины. –М.: Изд-во Акад. наук СССР, 1955. –184 с.

Колпаков В.К. Законність та дисципліна в умовах реформування органів внутрішніх справ // Форум права. -2006. -№ 2. -С.80-82 [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06kvkovs.pdf>

З огляду на специфіку функціонування підрозділів внутрішніх справ, розглянуті особливості дотримання законності та дисципліни, їх сутність, ознаки, правова природа, поняття.

Колпаков В.К. Законность и дисциплина в условиях реформирования органов внутренних дел

Учитывая специфику функционирования подразделений внутренних дел, рассмотрены особенности соблюдения законности и дисциплины, их сущность, признаки, правовая природа, понятие.

Kolpakov V.K. Legality and discipline in conditions of reforming of law-enforcement bodies

Taking into account specificity of functioning in divisions of internal affairs, features of observance for legality and discipline, their essence, attributes, a legal nature, concept are considered.